

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 21. detsember 2022
(OR. en)

16290/22

RECH 673
COMPET 1072
TELECOM 545
SOC 701
MI 981

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	20. detsember 2022
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 708 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE Aktiivse ja intelligentse elukeskkonna teadus- ja arenguprogrammi lõpphindamine

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 708 final.

Lisatud: COM(2022) 708 final

Brüssel, 19.12.2022
COM(2022) 708 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Aktiivse ja intelligentse elukeskkonna teadus- ja arenguprogrammi lõpphindamine

{SWD(2022) 404 final}

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Aktiivse ja intelligentse elukeskkonna teadus- ja arenguprogrammi lõpphindamine

1. ÜLEVAADE

Käesolevas aruandes esitatakse aktiivse ja intelligentse elukeskkonna teadus- ja arenguprogrammi (AAL2, hõlmab aastaid 2014–2021) tulemused¹. Hindamise põhjal järeldab komisjon, et AAL2 programmi peamised eesmärgid on edukalt saavutatud.

Programm oli käsitletud probleemide ja kaasatud sidusrühmade seisukohast äärmiselt oluline ja püsis kooskõlas muutuva tehnoloogia ja kiiresti areneva turukeskkonnaga. Programm näitas, et ELi sekkumine oli vajalik ja tõhus digitaalse innovatsiooni edendamisel mitmesugustes aktiivse ja tervena vananemise valdkondades, sealhulgas järgmistes: tervishoid ja sotsiaalhoolekanne, kommunikatsioon ja teave, ohutus ja turvalisus, vabaajategevus ja kultuur, töö ja koolitus, reisimine ja transport.

Hindamine tugineb välisuuringule,² mis sisaldab kaht juhtumiuuringut³; selles kasutatakse uuringutes kogutud ja programmis osalejate ning laiema ringi sidusrühmadega tehtud intervjuude andmeid, mida täiendavad intelligentse elukeskkonna programmi haldava spetsiaalse rakendusstruktuuri andmed ning tõendid, mis on kogutud varasemate uuringutega, nagu eelhindamised, mõjuhinnangud, enesehindamisaruanded ja iga-aastased programmi ülevaated (komisjon, keda toetasid väliseksperdid).

Üldised järeldused osutavad, kui tähtis on:

- digitaalse innovatsiooni kasutamine, et aidata vananevat elanikkonda, toetada aktiivset ja tervislikku eluviisi ning kindlustada meie tervishoiu- ja hoolekandesüsteemide tulevikku;
- strateegia innovatsiooni kasutuselevõtuks ja laiendamiseks väärrika vananemise / tervena elamise eesmärgil, keskendudes järgmistele valdkondadele: digitaalsete lahenduste põimimine olemasolevatesse süsteemidesse ja neis kasutamine; kogu väärtusahela kõigi osalejate parem kaasamine, sealhulgas piirkondliku tasandi osalus; stiimulite ja toe pakkumine ettevõtetele, et nad siseneksid turule (sh väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKEd));
- koostöö ja suhtlemine kõigil tasanditel ning energia ammutamine intelligentse elukeskkonna ühingusse (Ambient Assisted Living, AALA) koondunud

¹ 15. mai 2014. aasta otsus nr 554/2014/EL.

² Sõltumatu eksperdiaruanne (september 2022). *Active and Assisted Living Research and Development Programme (AAL2) final evaluation* – uuring, millega toetatakse Euroopa teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Horisont 2020“ järelhindamist, prognoos, PPMI, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022 (<https://data.europa.eu/doi/10.2777/068757>).

³ Sõltumatu eksperdiaruanne, AAL2 lõplik hindamine: *Annex D: Case Study on ‘Support Actions for capacity development and community building and Annex E: Case Study on ‘Learnings from the AAL2 Public-Public Partnership Approach*, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg (<https://data.europa.eu/doi/10.2777/068757>).

valdkonna teerajatelt, kes on koostanud aktiivse ja tervisliku vananemise tegevuskava Euroopas ja edendanud digitaalset innovatsiooni rolli selles valdkonnas;

- pikaajalised programmpõhised partnerlused, mis pakuvad lisaks riikidevahelistele projektikonkurssidele ka mitmesuguseid kaasavaid ELi tasandi toetusmeetmeid (algatuste, uuringute ja teenuste kogum), mille eesmärk on toetada taotlejaid, partnerlusest kasusaajaid ja laiemat kogukonda, kes on seotud partnerluse peamiste fookusvaldkondadega;
- terviklik lähenemisviis süsteemi ümberkujundamisele, mis hõlmab vastastikust sõltuvust poliitiliste/reguleerivate meetmete, rahastamis- ja investeerimisotsuste, andmete ökosüsteemide ja digitehnoloogia rakenduste vahel koos erinevate organisatsioonikultuuride, äri- ja juhtimismudelite ning erisuguste piirkondlike tervishoiu- ja hooldussüsteemidega.

2. AKTIIVNE JA TERVISLIK ELU: DEMOGRAAFILISTE MUUTUSTE JA DIGIÜLEMINEKU MITMEKORDNE VÄLJAKUTSE

Käesolevas aruandes hinnatakse AAL2 programmi, mis koostati 2014. aastal pärast intelligentset elukeskkonda käsitleva teadus- ja arendustegevuse ühisprogrammi (AAL)⁴ algatust. Mõlemad programmid põhinevad Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklil 185⁵. EL otsustas neis teadus- ja arenguprogrammides osaleda, ühendades osalevate riikide toetuse programmi „Horisont 2020“ vahenditega (AAL2 jaoks) ja 7. teadusuuringute raamprogrammi vahenditega (AAL jaoks). 2014. aasta otsuses ELi rahalise toetuse kohta AAL2 programmile sätestati, et programmi lõplik hindamine toimub 2022. aasta lõpus.

Seitse aastat kestnud programmis AAL2 osales kokku 21 riiki: 16 ELi liikmesriiki, kolm programmiga „Horisont 2020“ liitunud riiki ja kaks kolmandat riiki⁶. Osalevad riigid rakendavad programmi rahvusvahelise mittetulundusühingu AAL Association kaudu, mida juhib üldkogu ja toetab jooksvalt keskujuhtimisüksus. Komisjonil on üldkogus vaatleja staatus aasta tööprogrammi vetostamise õigusega, samuti oli komisjon AALaga sõlmitud lepingute pool seoses ELi rahalise toetusega.

AAL2 programm keskendus turule orienteeritud rakendusuuringutele ja innovatsioonile IKT-põhistes lahendustes, et pikendada eakate täisväärtuslikku eluperioodi kodus, kogukonnas või tööl. See on loodud ELi toimimise lepingu artikli 185⁷ kohase algatusena, mille raames on komisjon teinud tööd koos riiklike ja piirkondlike

⁴ 9. juuli 2008. aasta otsus nr 742/2008/EÜ.

⁵ 15. mai 2014. aasta otsus nr 554/2014/EL.

⁶ Austria, Belgia (2 piirkonda), Hispaania (3 piirkonda), Iirimaa, Iisrael, Itaalia (3 piirkonda), Kanada, Küpros, Luksemburg, Madalmaad, Norra, Poola, Portugal, Rootsi, Rumeenia, Sloveenia, Šveits, Taani, Taiwan, Ungari ja Ühendkuningriik.

⁷ ELi toimimise lepingu artikli 185 kohased algatused on pikaajalised avaliku sektori sisesed partnerlused, mille on vabatahtlikult loonud ELi liikmesriigid ja mis vastavad ka olulise rahalise toetuse saamise tingimustele ELi teadusuuringute raamprogrammist. Nende eesmärk on lahendada ühiseid probleeme konkreetsetes teadusvaldkondades, luues mastaabisäästu ja sünergia riiklike ning ELi teadusprogrammide ja investeringute vahel. Nii soovitakse saavutada konkreetse valdkonna riiklike uurimisprogrammide teadus-, juhtimis- ja finantsalane integratsioon (vt <https://www.era-learn.eu/>).

ametiasutustega, et kasutada ära paljusid võimalusi, mis hõlmavad nii digitaalset innovatsiooni kui ka täisväärtusliku eluperioodi pikendamist.

Keskmiselt elavad eurooplased tervena kauem kui inimesed muudes piirkondades. Viimasel 50 aastal on nii meeste kui ka naiste oodatav eluiga sünnimomendil pikenenud umbes kümne aasta võrra. See on märkimisväärne tulemus, mis tekitab nii probleeme kui ka pakub võimalusi.

2070. aastaks on oletatavasti üle 30 % eurooplastest 65aastased ja vanemad, võrrelduna vaid 20 %ga aastal 2019⁸. Prognooside kohaselt 80aastaste ja vanemate osakaal samal perioodil kahekordistub, suurenedes 5,8 %-lt 13,2 %ni. Elanikkonna vananemise mõju ELis on piirkonniti erinev, eriti kui võrrelda linna- ja maapiirkondi, samuti jaotub oodatav eluea pikenemine ebahühtlaselt⁹. Samal ajal on tervena vananemise põhimõttega seotud sotsiaalsed ja majanduslikud võimalused.

Üha enam kujundavad majandust vanemad kodanikud ja kiiresti suureneb nõudlus nn hõbedase majanduse teenuste ja toodete järele¹⁰. Praegu on olemas arvestatav hulk tehnoloogiaid ja digitaalseid lahendusi, mis annavad inimestele tuge igal eluetapil, toetavad vananemist kodus ja tööl, parandavad kodust keskkonda ja aitavad kaasa sotsiaalsele seotusele¹¹. Nende tehnoloogiate maksimaalne võimalik ära kasutamine pakub demograafiliste muutuste olukorras majanduskasvu ja sotsiaalse arengu potentsiaali, mis võib tasakaalustada mõningaid selliste muutuste mõjusid tervishoiu- ja (sotsiaal)hoolekandesüsteemidele ning parandada vananeva elanikkonna ja nende hooldajate elukvaliteeti.

Aprillis 2020 võttis komisjon vastu demograafiliste muutuste aruande, millele järgnes jaanuaris 2021 roheline raamat vananemise kohta. Need dokumendid tutvustavad eri vanuserühmi arvestavat lähenemisviisi, rõhutades tervise edendamise ja haiguste ennetamise tähtsust varajases eas, samuti vajadust elada tervena ja aktiivselt kogu eluea vältel.

Digitaalsetest terviselahendustest on tähtsal kohal näiteks:

- eakate abistamine, et nad saaksid elada sõltumatult (vananemine kodus) ja paremini jälgida oma tervises seisundit;
- kukumise vältimise toetamine;
- eakasõbralike hoonete, linnade ja keskkonna arendamine;
- võimaluste loomine eakatele, et nad suudaksid tulla toime komorbiidsusega (korraga mitme terviseprobleemi esinemisega) ja üksindusega, parandades seeläbi nende vaimset tervist.

⁸ Euroopa Komisjon (2021), „[The 2021 Ageing Report. Economic & Budgetary Projects for the EU Member States \(2019-2070\)](#)”, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

⁹ Maailma Terviseorganisatsioon (2021), [Decade of Healthy Ageing: Baseline Report](#).

¹⁰ Euroopa Komisjon (2018), *The Silver Economy*, uuring, mille koostas Euroopa Komisjoni sidevõrkude, sisu ja tehnoloogia peadirektoraadile Technopolis Group, Oxford Economics, Euroopa liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

¹¹ SAPEA, Science Advice for Policy by European Academies (2019), [Transforming the Future of Ageing](#), SAPEA, lk 190–196. Berliin.

Puuetega inimeste õiguste strateegia 2021–2030¹² edendab juurdepääsu ennetusele ja kvaliteetsele tervishoiule, mis on puuetega inimeste, sealhulgas eakate elukvaliteedi parandamise põhiaspektid.

See on ka hiljuti avaldatud ELi hooldusstrateegia¹³ (september 2022) üks eesmärke. Komisjon kutsub liikmesriike üles tagama pikaajalise hoolduse õigeaegsust, terviklikkust ja taskukohasust, samuti suurendama professionaalsete pikaajaliste hooldusteenuste (koduhooldus, kogukonnapõhine hooldus ja hooldus hoolekandetasandil) pakkumist ja nende kombineerimist ning võtma kasutusele kättesaadavaid digilahendusi hooldusteenuste osutamiseks.

Komisjon on kindlalt otsustanud muuta käesolev kümnend Euroopa digikümnendiks. Teatistes „Digikompass 2030: Euroopa tee digikümnendil“¹⁴ kirjeldatakse komisjoni arusaama digiüleminekust ja selle saavutamise viise aastani 2030. Euroopa peab nüüd tugevdama oma digitaalset suveräänsust ja kehtestama ise standardid, selle asemel et piirduda teiste omade järgimisega, ning keskenduda tuleb selgelt andmetele, tehnoloogiale ja taristule. Et kõik eurooplased saaksid täna ja tulevikus täielikult osaleda majandus- ja ühiskondlikus tegevuses, peab neil olema võimalik kasutada kõiki digitaalseid võimalusi ja tehnoloogiaid, nagu digitaalsed tervisteenused; lisaks tuleb kogu ELis soodustada sujuvat, turvalist ja koostalitlusvõimelist juurdepääsu digitaalsetele avalikele teenustele, mis on kavandatud tõhusalt rahuldama inimeste vajadusi.

Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsioon digikümnendiks¹⁵ pakub ELile ja liikmesriikidele Euroopa väärtuste alusel kavandatud suuniseid digiülemineku kohandumisel. Solidaarsuse ja kaasamise põhimõttes keskendutakse eelkõige tehnoloogiale, mis peaks inimesi ühendama ja mitte lahutama, ning rõhutatakse, et igal inimesel peaks olema juurdepääs internetile, digioskustele, digitaalsetele avalikele teenustele ja õiglasele töötingimustele.

Kavandatav ühtse Euroopa terviseandmeruumi määrus¹⁶ annab üksikisikutele võimaluse kontrollida ja jagada oma elektroonilisi terviseandmeid ning tagab samal ajal seadusandlike, organisatsiooniliste ja tehniliste kaitsemeetmete abil rangete privaatsusnormide järgimise.

¹² Euroopa Komisjon (2021), tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat, „Võrdõiguse liit: puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/31633>.

¹³ Euroopa Komisjon (2022), Euroopa hooldusstrateegia hooldajate ja hooldatavate hüvanguks https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_22_5169.

¹⁴ COM(2021) 118 final.

¹⁵ COM(2022) 27 final.

¹⁶ COM(2022) 197 final.

3. HINDAMISE EESMÄRGID JA METOODIKA

Lõplik hindamine käsitleb AAL2 programmi toimimist seitsme aasta kestel juunist 2014 juunini 2021 komisjoni parema õigusloome suuniste¹⁷ viie kriteeriumi alusel, mida täiendavad kaks partnerluspõhist lisakriteeriumi, nimelt partnerluse „täiendavus“ ja „läbipaistvus ja avatus“.

Hindamismetoodika põhineb mitmesugustel analüüsimeetoditel ja andmeallikatel. Hindamine põhineb välisuuringul,¹⁸ mis sisaldab kahte juhtumiuuringut ja milles kasutatakse rikkalikult tõendusmaterjali, mis on kogutud juba eelmiste uuringutega, nagu näiteks eelhindamised, mõjuhinnangud, enesehindamisaruanded, iga-aastased läbivaatamised (komisjon välisekspertide toetusega) ja muud aruanded. Hindamine sisaldas ka statistilist teavet AAL2 programmi ja 2021. aastal tehtud programmi mõjuuuringu kohta,¹⁹ mida pakub programmi haldav spetsiaalne rakendusstruktuur (keskjuhtimisüksus). Kvantitatiivseid tulemusi täiendas kvalitatiivne teave, mis oli saadud ligikaudu 30 intervjuust programmis osalejate ja suure hulga sidusrühmadega. Välisuuringu järeldused on põhjendatud ja põhinevad heal arusaamisel AAL2 aluseks oleva kaudse haldamise mudeli keerukusest, mis on omane ELi toimimise lepingu artikli 185 kohastele partnerlussuhetele liikmesriikidega.

Piirangud ja usaldusväärsus

Statistilised andmed esitas keskjuhtimisüksus, mis on kõrgetasemeline professionaalne organisatsioon, nii et olemasolevaid andmekogumeid peetakse väga usaldusväärseteks.

AAL2 programmi pikaajalise mõju andmed ei ole veel kõik käes. Ligikaudu 40 % projektidest ei ole veel lõppenud²⁰. Mõjuhinnang ja osa tõhususkriteeriume tuginesid seetõttu põhiliselt programmi mõju uuringule,²¹ milles vaadeldi suhteliselt väikest valimit, mis koosnes 2019. aasta detsembriks lõpetatud kolmekümne kaheksast AAL2 projektist, ning küsitleti kaasatud AAL2 toetusesaajaid.

Hindamisel võetakse arvesse küsitlustulemuste paratamatuid piiranguid:

- saadud vastused peegeldavad arvamust, mida väljendas asjaomaste sidusrühmade valim, mitte terve kogukond, kellel on selles valdkonnas huve;
- sidusrühmade vaated väljendavad pigem isiklikku kui üldist vaatenurka.

Kõik intervjuueeritavad olid väga kogenud professionaalid, kes tundsid programmi väga hästi. Leitakse, et selline kogutud tõendusmaterjal kajastab usaldusväärset AALi kogukonna seisukohti ja arvamusi.

¹⁷ Parema õigusloome suunistes sätestatakse põhimõtted, mida Euroopa Komisjon järgib, kui ta valmistab ette uusi algatusi ja ettepanekuid ning haldab ja [hindab](#) olemasolevaid õigusakte.

¹⁸ Vt joonealused märkused 2 ja 3.

¹⁹ Idea Consult, [Third edition of the AAL programme impact assessment](#), lõplik kokkuvõttev aruanne, detsember 2021, Brüssel.

²⁰ 151 AAL2 projekti staatus 2021. aasta lõpus: 78 lõpetatud; 59 töös; prognooside kohaselt lõpetatakse viimased projektid 2025. aasta keskel.

²¹ Vt joonealune märkus 19.

Arvestades eespool esitatud teavet, võib seda hinnangut pidada parimate kättesaadavate andmete alusel tehtuks. Juhul kui puuduvad usaldusväärsed kvantitatiivsed andmed, tasakaalustatakse seda kvalitatiivsete andmete ja kaalutlustega, nii et eespool nimetatud piirangute mõju on võimalikult väike.

4. LÕPLIKUD HINDAMISTULEMUSED JA SOOVITUSED

Lõplik hindamisaruanne kinnitab AAL2 programmi suurt lisaväärtust ning järeldused on järgmised:

- programmil on jätkuvalt ainulaadne positsioon täisväärtusliku eluperioodi pikendamisele suunatud digitaalsete lahenduste valdkonnas ning programm on väga oluline, sel on ELi lisaväärtus ja täiendavus;
- AAL2 ühendab väga asjakohased toetusesaajad, sealhulgas VKEd ja lõppkasutajate organisatsioonid, kes tavaliselt programmis „Horisont 2020“ ei osale;
- programmi hallatakse hästi tänu paindlikele rakendusmeetoditele ning keskjuhtimisüksuse ja spetsiaalse rakendusstruktuuri tugevale juhtrollile;
- programm on märkimisväärselt hästi kulgenud oma eesmärkide suunas, kuid turu keerukas olemus piirab endiselt innovaatiliste lahenduste kiiret kasutuselevõttu.

Hindamine tõstab esile mõned olulised saavutused ja varajased tulemused, mis on asjaomase üldmõju paljulubavad näitajad:

- AAL2 kaudu rahastati kokku 151 koostööprojekti (kus osales vähemalt kolm partnerit eri riikidest);
- AAL2 toetas 705 toetusesaajat, osalejaid oli 1 078,²² sealhulgas:
 - VKEd 40,3 %;
 - ülikoolid ja uurimisinstituudid 26,8 %;
 - lõppkasutajate organisatsioonid 26,3 %; lõppkasutajate organisatsioonide osalemine suurenes AAL2 kestel olulisel määral;
- üldine programmi investeering AAL2 oli 308 miljonit eurot; Euroopa Komisjoni panus oli 108,6 miljonit eurot,²³ mida täiendas 121,5 miljonit eurot osalevatelt

²² Mõiste „osalejad“ viitab kõigi projektide kõigi toetusesaajate koguarvule, sealhulgas on mitu korda osalenud toetusesaajaid arvestatud mitmekordselt.

²³ Õigusliku aluse kohaselt tohib ELi rahaline panus olla hinnanguliselt kuni 175 miljonit eurot ning ELi aastane rahastamiskohustus AAL2 programmile ei tohi ületada osalevate riikide aastast rahalist kohustust. Euroopa Komisjoni eelarve sisaldab programmi haldamist, tugimeetmeid ja projektikonkurssi; osalevate riikide ja toetusesaajate eelarved on üksnes projektikonkursside rahastamiseks.

riikidelt ja võimendas üle 77,7 miljoni euro suurune hinnanguline kaasrahastamine programmis osalejatelt.

- AAL2 viib kokku Euroopa parimad uurimisasutused VKEde ja lõppkasutajate organisatsioonidega, kes tavaliselt programmis „Horisont 2020“ ei osale;
- ligikaudu 22 % AAL2-s osalevatest ülikoolidest ja kõrgharidusasutustest kuulub programmi „Horisont 2020“ osalejate 1 % paremiku sekka; 45,4 % aga 10 % hõlmava paremiku hulka. See näitab AAL2 programmis osalevate uurimisasutuste olemust;
- mis puudutab osalejate profiile, siis AAL2 ja „Horisont 2020“ programmi teised osad täiendavad teineteist tugevalt: 56,2 % AAL2 osalejatest ei ole programmi „Horisont 2020“ projektides (väljaspool AAL2) osalenud; mitteosalenud VKEsid on 62,8 %;
- eelarve kasutusmäär suurenes võrreldes eelmise programmiga 18,8 protsendipunkti võrra tänu projekti ümberkujundamisele ja teistele optimeerimismehhanismidele;
- 38 projektist 23 (61 %), mis 2019. aastal lõpetati, olid toonud turule vähemalt ühe lahenduse. See hõlmas digitaalseid lahendusi, mis toetasid väarikat vananemist mitmesugustes valdkondades, sealhulgas järgmistes: ohutus ja turvalisus, vabaajategevus ja kultuur, töö ja koolitus, elujõulisus ja võimed, reisimine ja transport;
- üle 4 800 inimese osales AAL2 foorumitel, et tugevdada riikidevahelist koostööd, luua võrgustikke ja vahetada ideid;
- kokku 65 projekti osales AAL2 ettevõtlust toetavas tegevuses eesmärgiga parandada oma oskusi ja viia lahendus turule. Toetusesaajad teatasid ka, et nad said märkimisväärselt rohkem teada kasutajate vajadustest.

4.1. Üldised märkused

Komisjonil on heameel lõpliku hindamisaruande üle, mida toetavad objektiivsed andmed ja tõendid. Soovitused ja saadud õppetunnid tuginevad heale arusaamisele keerukusest, mis on omane ELi toimimise lepingu artikli 185 kohaste liikmesriikide partnerlussuhete kaudse haldamise mudelile.

Komisjonil on heameel järelduse üle, et põhilised mured, mida vahehindamisel²⁴ väljendati, langesid ära. Vahehindamisel tuvastatud negatiivsed suundumused, eeskätt programmis aktiivselt osalevate riikide arvu vähenemine ja sellega seotud eelarveliste kulukohustuste vähenemine, ei jätkunud ja AAL2 teises pooles pöörati suundumused ümber, mis tagas programmi jätkusuutlikkuse koos stabiilse liikmete arvuga kogu programmitöö perioodi vältel.

²⁴ Euroopa Komisjon (2017), [*Interim Evaluation of the Active & Assisted Living Programme*](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

Ka muredele seoses AALA ebapiisava strateegilise juhtimisega reageeriti keskjuhtimisüksuse olulise ümberkorraldamisega vastusena vahehindamise soovitudele. Selle tulemusel paranes strateegiline võimekus, mis tõi kaasa AAL2 programmi teisel poolel ennetava, reageeriva ja energilise juhtimise. Nii suudeti programmi kiiresti kohandada uute arusaamade ja nõudmistega, viies sisse olulisi operatiivseid täiustusi, mis on hoidnud programmi asjakohasena.

Komisjon tunnustab programmi teedrajavat rolli paljude võimaluste loomisel ja ärakasutamisel, et aidata kaasa täisväärtusliku eluperioodi pikendamisele digitaalse innovatsiooni kaudu. Programm aitab aktiivselt kujundada positiivset vaatenurka vananemisele ja lõi neutraalse suhtlusruumi, tuues kokku sidusrühmad, kes varem suhtlesid vähe või üldse mitte.

Hoolimata turu keerukusest ja killustatusest näitas AAL2 positiivset suundumust turule toodud lahenduste arvus ning on edendanud sotsiaalset innovatsiooni. Samuti oli see hästi suunatud programmi prioriteetsetele sihtrühmadele, st VKEdele (40,3 %) ja lõppkasutajate organisatsioonidele (26,3 %), kes tavaliselt ELi rahastatavates teadus- ja innovatsiooniprogrammides ei osale.

4.2. Soovitused ja saadud kogemused

Komisjon nõustub täielikult hindamisaruande järeldustega, et Euroopa tulevane tegevus digitaalse innovatsiooni valdkonnas seoses aktiivse ja tervisliku eluga vajab laiahaardelisemat lähenemisviisi, et süsteemi ümber kujundada. Vaja on terviklikku lähenemist, mis kaasaks kõik erasektori ja avaliku sektori sidusrühmad, sealhulgas kõik asjaomased valitsustasandid, kes vastutavad tervishoiu- ja hoolekandesüsteemide jätkusuutlikkuse ja ümberkujundamise eest.

Komisjon on juba võtnud kasutusele tervikliku lähenemisviisi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammis „Euroopa horisont“ ja konkreetsemalt oma üleskutses Euroopa partnerluse loomiseks tervishoiu- ja hoolekandesüsteemide ümberkujundamisel²⁵. See kaasrahastamise meede loob teadusuuringute ja innovatsiooni partnerluse, mis keskendub tervishoiu- ja hoolekandesüsteemide ümberkujundamisele, esindades ainulaadset strateegilist võimalust tuua kokku sidusrühmad (sealhulgas piirkondlikud ökosüsteemid), luua sünergiat, koordineerida teadusuuringute ja innovatsiooni meetmeid ning soodustada tervishoiu- ja hoolekandeteenuste digitaliseerimist, kasutades teadmistel ja tõenditel põhinevaid uuenduslikke lahendusi.

See stimuleerib teenuse-, poliitika- ja organisatsioonilisi uuendusi ning biomeditsiiniliste ja tehnoloogiliste uuenduste integreerimist inimeste ja ettevõtete hüvanguks kogu Euroopas. Kaasfinantseeritav partnerlus tuleb rajada teadmistele, mis on saadud programmi „Horisont 2020“ algatustest, nagu näiteks AAL programm. See vastab hindamisaruande soovitusel, mille kohaselt peaksid tulevased meetmed rajanema AAL2 loodud sidusrühmade kogukonna jõupingutustele, kes on pühendunud aktiivse ja tervisliku elu edendamisele.

Komisjon on arvamisel, et toetusmeetmed osutusid efektiivseks ja kulutõhusaks lisanduseks riikidevaheliste konkursside rahastamisel ja tugevdavad partnerluse

²⁵ [HORIZON-HLTH-2022-CARE-10-01](#).

võimekust saavutada oma eesmärgid. Komisjon edendab samasugust lähenemist iga tulevase partnerluse ja koostööstruktuuri puhul.

On oluline, et tulevased poliitikameetmed ühendaksid tehnoloogilise ja sotsiaalse innovatsiooni, selle asemel et tegeleda kummagi aspektiga eraldi. Samamoodi tuleks edendada aktiivset ja tervislikku eluviisi ning aidata inimestel ja ühiskondadel kasutada väarikat vananemist toetavate digitaalsete lahenduste täielikku potentsiaali.

Septembris 2022 avaldatud Euroopa hooldusstrateegias²⁶ tunnistatakse juurdepääsetavate digitaalsete lahenduste väljatöötamise tähtsust, selleks et pakkuda hooldusteenuseid kõigis olukordades, näiteks kodus, kogukonnas ja hooldekodus. Kavandatav ühtse Euroopa terviseandmeruumi määrus edendab elektrooniliste terviseandmete koostalitlusvõimet eri teenuseosutajate vahel ja annab seega panuse kaasava tervishoiu ja hoolekande taristu loomisse. Lisaks sellele on komisjon praeguse mitmeaastase finantsraamistiku rahastamisprogrammide kavandamisel pööranud erilist tähelepanu soodsate tingimuste loomisele rahastamise ühendamiseks ja programmide vahelise sünergia stimuleerimiseks.

Komisjon on avaldanud mais 2022 ka tehnilise abi juhtinstrumendi isikukeskse integreeritud hoolduse²⁷ kohta, et edendada ELi liikmesriikides reforme, mis aitaksid riiklikel ja kohalikel haldusüksustel uurida, kujundada ja ellu viia strateegiaid tervishoiu, sotsiaalhoolekande ja pikaajalise hoolduse ühendamiseks, sealhulgas integreeritumate digitaalsete lahenduste kaudu.

Komisjon nõustub vajadusega töötada välja strateegiad innovatsiooni kasutuselevõtmiseks ja suurendamiseks tulevastes meetmetes, mis toetavad digitaalset üleminekut tervishoiu- ja hoolekandesüsteemides, ning tutvuda kohapealse olukorraga.

Komisjon on käivitanud valdkondadeülese lähenemise, mille keskmes on ulatuslike katse- ja platvormiprojektide toetamine programmi „Horisont 2020“ klasteri „Euroopa tööstuse digitaliseerimine – ulatuslikud aktiivse ja tervisliku eluviisi edendamise katseprojektid“ (DEI Healthy Living)²⁸ raames. Järgmise põlvkonna digiplatvormide rakendamise toetuseks toimib „DEI Healthy Living“ neljal tegevussuunal: platvormi ehitamine, andmepõhine äriökosüsteem, laiahaardeline etalonarhitektuur ja standardimine.

Uus programm „Digitaalne Euroopa“ (DIGITAL) soovib veel mitmesuguseid meetmeid, mille abil toetada uute lahenduste kasutuselevõttu ja juurutamist rahastamismeetmetega, mis kiirendavad digitehnoloogiate vastuvõtmist ja parimat kasutust ka tervishoiu- ja hoolekandesektoris, pakkudes katse- ja eksperimenteerimisrajatisi ja Euroopa digitaalse innovatsiooni keskusi, kaasates kogu väärtusahela, nii tarneahela kui ka nõudluse vaatenurgast. Teenuste, äri- ja digitaalse innovatsiooni ühendamine on otsustava tähtsusega, et paradigma muutuse puhul keskenduda ja investeerida rohkem ennetusse ja tervislikesse eluviisidesse, et anda inimestele võimalus oma tervise eest hoolitseda ja teha teadlikke tervisevalikuid.

²⁶ Vt joonealune märkus 13.

²⁷ https://ec.europa.eu/reform-support/towards-person-centred-integrated-care_en.

²⁸ <https://www.opendei.eu/> ja <https://www.opendei.eu/healthcare-sector/>.

Mitmes nõukogu soovitusel on kutsutud üles võtma kasutusele ja laiendama innovatsiooni, et pakkuda vananevale elanikkonnale liikmesriikides paremaid tervishoiu ja hoolduse võimalusi.

Oktoobris 2020 võttis nõukogu vastu järeldused teemal „[Eakate inimõigused, osalus ja heaolu digiajastul](#)“,²⁹ milles kutsus liikmesriike üles edendama eakate täisväärtusliku eluperioodi pikendamist, kasutades muu hulgas digitehnoloogia positiivset mõju avalikes teenustes. Samuti kutsus ta komisjoni üles jätkama liikmesriikide toetamist seoses digiüleminekule suunatud meetmetega ning andma eakatele võimaluse kasutada digitehnoloogiaid oma tervise paremaks iseseisvaks jälgimiseks.

Nõukogu järeldustes „[Demograafilised väljakutsed – edasine tegevus](#)“³⁰ kutsutakse liikmesriike üles tegelema demograafiliste probleemidega ja uurima, kuidas saaks digiüleminekut ja heaolutehnoloogiat paremini integreerida hooldusteenustesse, et parandada teenuste kättesaadavust ja osutamist.

2021. aastal võeti vastu [nõukogu järeldused, mis käsitlevad vananemise sùvalaiendamist avalikus poliitikas](#)³¹ ja septembris 2022 [nõukogu soovitus taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu kohta](#),³² milles soovitatakse liikmesriikidel võtta hooldusteenuste osutamisel kasutusele kättesaadav uuenduslik tehnoloogia ja kättesaadavad digilahendused, sealhulgas iseseisva toimetuleku toetamiseks.

Lisaks on strateegilised digitaalse teadus- ja innovatsioonitegevuse prioriteetsed valdkonnad integreeritud teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ (2021–2027) mitmesugustesse temaatilistesse klastritesse, näiteks klastrisse 1 „Tervishoid“, mis tugevasti toetab digitehnoloogiaid.

Digitehnoloogiaid peaksid eakaid võimestama, nad peaksid suutma tehnoloogiaid usaldada ja neid tuleks julgustada digitehnoloogiaid kasutama, et vananeda väarikalt. Komisjon toetab jätkuvalt programmi „[Active and Healthy Living in the Digital World](#)“³³ (Aktiivne ja tervislik elu digitaalmaailmas) ja kasvavat nn hõbedast majandust oma teadus- ja arendustegevuse, poliitika ja partnerluste, ökosüsteemi ja kogukonna loomise ning Euroopa hooldusstrateegia ja integreeritud hoolduse tehnilise abi juhtalgatuse kaudu, tagades, et need toovad kasu Euroopa vananevale elanikkonnale.

5. JÄRELDUSED

COVID-19 pandeemia muutis Euroopat ja kogu maailma silmapilkselt. Pandeemia näitas selgelt digiteenuste tähtsust ja kiirendas oluliselt nende kasutuselevõttu meie ühiskonnas. See mõjutab püsivalt seda, kuidas me elame ja töötame, sest digitehnoloogiaid on levinud kõikjal.

²⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11717-2020-REV-2/et/pdf>.

³⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8668-2020-INIT/et/pdf>.

³¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6976-2021-INIT/et/pdf>.

³² COM(2022) 441 final.

³³ <https://futurium.ec.europa.eu/en/active-and-healthy-living-digital-world>.

Pandeemia tõstis esile, kuidas tervis, heaolu ja sotsiaalne kaasatus on omavahel seotud ja sageli kattuvad. Me peame ümber mõtestama poliitika ja tavad, mis on seotud laiemate ühiskonnasektoritega, sealhulgas traditsiooniliste ja uute sidusrühmadega, ning sekkuvad neisse.

AAL2 lõplikust hindamisaruandest nähtub, et ELi ja osalevate riikide jõudude ühendamisel on positiivne mõju, et tegeleda kõigil tasanditel Euroopa ees seisva nn hõbedase kokkuleppega ning julgustada laiemat ökosüsteemi kasutama valdkonna teerajajate energiat, et edendada Euroopas väarikat vananemist toetavat tehnoloogilist ja sotsiaalset innovatsiooni.

Komisjon usub, et uuenduslike digitaalsete tervishoiu- ja hoolduslahenduste kiiret kasutuselevõttu saab kõige paremini saavutada ELi tasandil tehtava koostöö kaudu, jagades kasutuselevõtu kogemusi, mõõtes selle mõju ja levitades innovatsiooni liikmesriikides ja piirkondades, sealhulgas piirialadel. Samas on selge, et universaalset lähenemisviisi ei ole. Poliitikakujundamine peab kõigil tasanditel keskenduma tegelikule olukorrale kohapeal ja kohanema vastavate piirkondlike erinevustega. Vajalik on kõigi poolte aktiivne osalemine, kui soovime saavutada kolmekordset kasu, ehk kasu inimestele, tervisesüsteemidele ja turule.

Euroopa Parlamenti ja nõukogu kutsutakse üles esitama oma arvamust aruande analüüsi ja soovitude kohta ning toetama tulevaste meetmete rakendamist seoses digitaalse innovatsiooniga täisväärtusliku eluperioodi pikendamise valdkonnas.